

STATISTIKENS FRAMSTÄLLNING

Detaljhandelsns geografi – Handelsområden

Ämnesområde

Miljö

Statistikområde

Markanvändning

Produktkod

MI0804

Referenstid

2015-12-31

Kontaktuppgifter

Statistikansvarig myndighet	SCB
Kontaktinformation	Karin Hedeklint
E-post	mark.vatten.gis@scb.se
Telefon	+46 10 479 45 14

Innehåll

1	Statistikens sammanhang.....	3
2	Undersökningsdesign	3
2.1	Målstorheter	3
2.2	Ramförfarande	3
2.3	Förfaranden för urval och uteslutning	4
2.3.1	Urvalsförfarande.....	4
2.3.2	Uteslutning från insamling (cut-off)	5
2.4	Insamlingsförfarande.....	5
2.4.1	Datainsamlingsmetoder	5
2.4.2	Mätning.....	6
2.4.3	Bortfallsuppföljning	6
2.5	Bearbetningar.....	6
2.6	Granskning.....	7
2.6.1	Granskning under insamlingen	7
2.6.2	Granskning av mikrodata	8
2.6.3	Granskning av makrodata	8
2.6.4	Granskning av redovisning	8
2.7	Skattningsförfarande	9
2.7.1	Principer och antaganden	9
2.7.2	Skattningsförfarande för målstorheter.....	10
2.7.3	Skattningsförfarande för tillförlitlighet.....	11
2.7.4	Röjandekontroll	11
3	Genomförande	11
3.1	Kvantitativ information.....	11
3.2	Avvikelser från undersökningsdesignen	11

1 Statistikens sammanhang

SCB publicerar intermittent undersökningen Handelsområden. Statistiken redovisar fakta om detaljhandel i Sverige, avseende geografisk utbredning och klassificering av mark. Statistiken är en totalundersökning och bygger på sammanställning av ett stort antal källor.

I undersökningen ingår att ringa in och avgränsa områden som innehåller koncentrationer av arbetsställen inom detaljhandel. Avgränsningen görs med hjälp av uppgifter från SCB:s företagsregister, där kluster av arbetsställen inom branschen detaljhandel ringas in. Statistik redovisas för varje enskilt handelsområde, men även summerat för tätorter, kommuner, län och riket.

Syftet med undersökningen är att ge en både översiktlig och heltäckande bild av handelsområden i Sverige, avseende geografisk utbredning och hur mycket mark de tar i anspråk.

Statistiken kan användas som underlag för analyser av detaljhandelns utveckling i Sverige. Den kan exempelvis utgöra grund för fysisk planering och för att följa utvecklingen av handelns geografiska mönster över tid. Den kan också användas som underlag för undervisning, debatt och opinionsbildning. En aspekt inom området är den strukturomvandling där handeln koncentreras till färre men större handelsplatser. I det sammanhanget finns behov av att kunna följa var och när detta sker, för att kunna besvara frågor av typen "vilka handelskluster lyckas växa och överleva och vilka glesas ut och försvinner?".

Undersökningen finns även dokumenterad i en kvalitetsdeklaration, tillgänglig på websida www.scb.se/MI0804.

2 Undersökningsdesign

2.1 Målstorheter

Centrala målstorheter i undersökningen är antal handelsområden, antal anställda och markanspråk i förhållande till total areal för tätorten/kommunen/ länet/riket.

2.2 Ramförfarande

Ram för skapandet av handelsområden är arbetsställen i SCB:s företagsregister. Rampopulationen är arbetsställen inom branschen detaljhandel. SCB:s handelsområden definieras kortfattat som¹:

¹ En fullständig redogörelse för definitionen finns i Statistiskt meddelande och kvalitetsdeklaration på undersökningens webbsida www.scb.se/MI0804.

En koncentration av arbetsställen med SNI 47 Detaljhandel, vilka tillsammans bildar ett geografiskt avgränsat område, bestående av:

- 1. minst fem detaljhandelsföretag, eller*
- 2. fyra detaljhandelsföretag, vilka tillsammans har minst 100 anställda.*

Ram för statistiken över handelsområden är de av SCB skapade handelsområdena, enligt ovanstående definition. Rampopulationen är densamma.

Undersökningen avseende 2015 föregicks av ett utvecklings- och metodarbete, där SCB designade en definition och metod för handelsområden. Allt arbete har gjorts i GIS-miljö med hjälp koordinatsatta register.

Observationsobjekt är de av SCB skapade handelsområdena, som undersökningen redovisar statistik för. Uppgiftskällor för skapandet av objekten har varit data från följande koordinatsatta register:

- SCB:s företagsregister², referenstidpunkt 2015-12-31
- Lantmäteriets fastighetskarta³ med uppgifter om byggnader, fastigheter, vägar, vatten, marktäckte, samt gränser för kommuner och län. Uttag i januari 2016
- Fastighetstaxeringsregistret⁴ med information om typkod, 2015
- Registret över totalbefolkningen⁵ 2015-12-31
- SCB:s tätorter⁶ 2015
- Nationella vägdatabasen (NVDB)⁷, 2015-12-31

Register har hämtats internt på SCB eller via kontakter med ansvariga myndigheter.

2.3 Förfaranden för urval och uteslutning

2.3.1 Urvalsförfarande

Undersökningen omfattar samtliga arbetsställen med SNI-kod 47 *Detaljhandel*, utom SNI-kod 47.9 *Detaljhandel, ej i butik, på torg eller marknad*, där arbetsstället har minst 1 anställd.

Urvalet har designats utifrån vilken detaljhandel som anses relevant i sammanhanget, samt hur SNI-klassificeringen är uppbyggd.

² www.scb.se/nv0101

³ <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Kartor/fastighetskartan/>

⁴ www.scb.se/bo0601

⁵ www.scb.se/be0101

⁶ www.scb.se/MI0810

⁷ <https://www.trafikverket.se/tjanster/system-och-verktyg/data/Nationell-vagdatabas/>

2.3.2 Uteslutning från insamling (cut-off)

Undersökningen innehåller inte uppgifter om arbetsställen med 0 anställda.

2.4 Insamlingsförfarande

2.4.1 Datainsamlingsmetoder

Följande registerversioner har samlats in till undersökningen:

- SCB:s företagsregister⁸, referensdatum 2015-12-31
- Lantmäteriets fastighetskarta⁹ med uppgifter om byggnader, fastigheter, vägar, vatten, marktäckning, samt gränser för kommuner och län. Uttag i januari 2016
- Fastighetstaxeringsregistret¹⁰ med information om typkod, 2015
- Registret över totalbefolkningen¹¹ 2015-12-31
- SCB:s tätorter¹² 2015
- Nationella vägdatabasen (NVDB)¹³, 2015-12-31

Data som har använts i undersökningen är enbart registerdata. Registerinformationen har hämtats internt på SCB eller via kontakter med ansvariga myndigheter. Data från SCB har levererats i SQL-databaser. Data från Lantmäteriet och Trafikverket har hämtats via webbtjänster, tillgängliga via myndigheternas webbplatser. Tidpunkt för leveranserna är strax efter registerversionernas referensdatum, så snart som data har varit färdigt. Det innebär att data som har avsett årsskiftet 2015/2016 har beställts och levererats under första kvartalet av 2016.

Registerversionerna har innehållit de data som har varit relevanta för SCB:s undersökningar om markanvändning i Sverige. Avseende företagsregistret är de viktigaste variablerna då cfarnr (d.v.s. arbetsställe-ID), antal anställda, företagsnamn, arbetsställebenämning, antal anställda, adress, SNI-kod och koordinater.

Registret över totalbefolkningen har koordinatsatts med koppling till Lantmäteriets byggnadskoordinat. Arbetet har gjorts internt på SCB.

⁸ www.scb.se/nv0101

⁹ <https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/Kartor/fastighetskartan/>

¹⁰ www.scb.se/bo0601

¹¹ www.scb.se/be0101

¹² www.scb.se/MI0810

¹³ <https://www.trafikverket.se/tjanster/system-och-verktyg/data/Nationell-vagdatabas/>

Registret över tätorter har skapats på SCB, se dokumentation av undersökning på www.scb.se/mi0810.

Avseende data från Lantmäteriet och Trafikverket, så har detta varit totala uttag, som har innehållit alla ingående variabler i registren. Den viktigaste registerinformationen för dessa är dock geodata i form av polygoner.

2.4.2 Mätning

För information om insamling av registeruppgifter, se dokumentation av respektive register. Länkar till mer information finns som fotnoter i avsnitt 2.2 och 2.4.1 ovan. Se även kvalitetsdeklarationen för undersökningen.

2.4.3 Bortfallsuppföljning

Undersökningen baseras helt på totalregister. Svartsbortfall förekommer därför inte i denna undersökning.

Framförallt företagsregistret har partiellt bortfall av vissa variabler, vilket för denna undersöknings del handlar om avsaknad av SNI-kodning, adress, koordinat, arbetsställe och företag. Det partiella bortfallet i Fastighetskartan, som berör denna undersökning, avser byggnader och klassning av dessa. En utförlig beskrivning av bortfallet och hur det kan påverka statistikens kvalitet finns i kvalitetsdeklarationen på undersökningens webbsida www.scb.se/MI0804.

SCB:s arbetsgrupp för markanvändningsstatistik för en intern dialog med företagsregistret och kvalitetsansvariga på SCB om möjligheterna att förbättra kvaliteten på registrets adresser och kopplingar till koordinater. Kontakter har även tagits med andra berörda myndigheter. Exempelvis deltar SCB i Lantmäteriets arbetsgrupp Adressforum.

Lantmäteriet har en särskild support för kvalitetsfrågor rörande deras register. SCB har i förekommande fall kontaktat denna.

2.5 Bearbetningar

Handelsområden har skapats med hjälp av bearbetningar i GIS-programvara¹⁴. Samtliga steg i avgränsningen har gjorts med hjälp av automatiska beräkningar, vilka har dokumenterats i script. SCB:s ambition har varit att utveckla en fullständigt automatisk metod för att ringa in och avgränsa handelsområden. På grund av kvalitetsbrister i indata har det dock inte gått att genomföra fullt ut, med tillfredställande kvalitet på slutresultat.

¹⁴ GIS står för geografiska informationssystem och är en programvara som används för analys och bearbetning av geografiska data.

Varje handelsområde har getts en unik kod bestående av "H"+kommunkod+3-siffrigt löpnummer.

Statistiken har beräknats i GIS, med sammanställningar i Excel.

2.6 Granskning

Granskningen har gjorts enligt en specialanpassad checklista för produkten, som innehåller moment för indata/mikrodata, bearbetning och resultat/makrodata.

Vid insamlingen av data kontrolleras att filerna är fullständiga, så de kan öppnas i avsedda system. SCB kontrollerar även att dokumentation av registren följer med i leveransen.

Granskning av indata har gjorts på en både översiktlig och detaljerad nivå. Granskningen har framförallt gjorts i GIS-miljö, där registerdata har jämförts mot bakgrundskartor av olika format. Det ger en bild av om registerobjektet finns på rätt geografisk plats, t.ex. att en arbetsplats kan kopplas till en byggnad.

Särskilt för större objekt har granskning gjorts med internet-tjänster som källa, då granskningen har krävt inblick i gatumiljöer. Fältstudier har inte gjorts.

2.6.1 Granskning under insamlingen

Uppgifter i företagsregistret har granskats avseende adresser och SNI-kodning. 97 procent av de anställda och 92 procent av samtliga arbetsställen i företagsregistret var koordinatsatta. Bortfallet är alltså 3-8 procent totalt. Jämfört med data för 2010 har andelen koordinatsatta arbetsställen ökat med 2 procentenheter. För de anställda är det en förbättring med 3 procentenheter.

Följande SNI användes för avgränsning av Handelsområden 2010:

- 47- Detaljhandel (exkl. 479 Detaljhandel ej i butik, på torg el. marknad)
- 4511- Handel med personbilar och lätta motorfordon
- 561- Restauranger
- 563- Barer

Endast arbetsställen med minst 3 anställda ingick i urvalet. Objekt från företagsregistret 2015 inom dessa SNI omfattar 3 procent av samtliga arbetsställen och 8 procent av samtliga anställda. Av dessa är 95 procent koordinatsatta (avser arbetsställen). Av de nästan 1 800 objekt som saknade koordinater, hade cirka 80 procent en felaktigt angiven adress. Cirka 20 procent saknade helt adress.

Större arbetsställen, med minst 50 eller 100 anställda, har granskats särskilt och i förekommande fall justerats inom ramen för denna undersökning.

2.6.2 Granskning av mikrodata

När registerinformationen har förts samman och handelsområdena har skapats, utgör dessa områden mikrodata för statistiken om handelsområden.

Manuell granskning har gjorts av varje handelsområde i syfte att hitta fel som beror på brister i indata. Granskningen har gjorts via jämförelser med ett flertal olika datakällor, såsom WMS-tjänster med ortofoton och topografisk karta från Lantmäteriet, samt gatuvyer tillgängliga i öppna internet-tjänster. För att säkerställa en så konsekvent metod och enhetliga områden som möjligt har granskning genomförts av tre personer vid SCB.

Granskningen har i några fall lett till justeringar av typen:

- Bedömning av om hela fastigheten eller endast byggnad ska tas med i handelsområdet. Justering har gjorts genom fastställda kriterier och gäller främst större externa handelsområden, d.v.s. områden med stora parkeringsplatser.
- Enstaka fall av manuella justeringar i gränser. Det gäller exempelvis Ullared, där en stor fastighet med byggnad och parkering är en del av området och tillhör detaljhandeln. Samtidigt sticker en liten del av fastigheten iväg långt utanför, vilket gör att formen på handelsområdet inte representerar det faktiska området för handel. Liknande orsaker har gett korrigeringar av enstaka koordinater för arbetsställen som är tydligt felplacerade och därmed påverkar utformningen av handelsområdet.

2.6.3 Granskning av makrodata

Produktens checklista för granskning av makrodata utgår från SCB:s allmänna checklista för outputgranskning. För produktens del är den uppdelad i momenten:

- Kontroll av arbete i GIS (geografiska informationssystem)
- Kontroll av beräkningar i Excel
- Rimlighet i värden

Eventuella avvikelser dokumenteras i checklistan.

2.6.4 Granskning av redovisning

Produktens checklista för granskning av redovisning utgår från SCB:s allmänna checklista för slutgranskning. För produktens del är den uppdelad i momenten:

- Arbetsfiler granskas mot färdiga tabeller
- Siffror i text granskas mot siffror i tabeller
- Tabeller granskas mot tabeller
- Läs igenom allt, granska text

- Diverse övrigt inför publicering av officiell statistik, specifikt för SCB:s publiceringsverktyg och policys för granskning. Mer information finns i SCB:s verksamhetsstöd.

2.7 Skattningsförfarande

Geodata och kartor kan sägas vara en skattning av verkligheten, genom att verkligheten måste förminskas till en viss skala för att få plats på kartan. När objekt presenteras i förminskad form tappas en del av detaljrikedomen bort. Som exempel kan nämnas ett vattendrag, som i verkligheten kan bestå av många små kurvor och former. Men i de data som ligger till grund för denna undersökning presenteras Sveriges vatten i skala 1:10 000, vilket leder till att små detaljer försvinner.

Dessutom är en platt karta alltid en skattning av jordklotet, eftersom det är omöjligt att på en karta helt fånga jordklotets rundade form.

Att definiera geografiska objekt är också att skatta dem. I den här undersökningen används objektstypen Handelsområden, där SCB via en viss definition har skattat vad som anses utgöra ett handelsområde. De områden som inte faller inom denna ram ingår inte i undersökningen.

2.7.1 Principer och antaganden

Syftet med statistiken är att beskriva handelsområden i Sverige. Bearbetningen av statistiken utgår från att geodata visar verkligheten, eftersom SCB använder den mest detaljerade geodata som finns att tillgå inom området. SCB:s definition är dock ett modellantagande, där syftet är att hitta minsta gemensamma nämnare för alla Sveriges handelsområden, för att samma modell ska kunna användas för alla typer av handelsområden. Begreppet "handelsområde" kan innehålla en stor variation av typområden. Förutom externa köpcentrum, handelsplatser och handelsingator, förekommer områden av typen förortscentrum och småstadscentrum. SCB:s modellantagande kan därför leda till både under- och övertäckning, i förhållande till användarens bild av hur ett handelsområde bör definieras och avgränsas.

I SCB:s data finns områden som i mindre grad präglas av detaljhandel, men där företagen ändå ligger så tätt att de enligt SCB:s definition klassas som handelsområden. Det omvända förekommer när antalet arbetsställen är för få för att bilda handelsområden, trots ett stort antal anställda och att området i fråga präglas av handel. Det kan t.ex. handla om en större butik/stormarknad som har för långt avstånd till omgivande handel.

SCB har inte gjort någon manuell bedömning av huruvida ett automatiskt genererat handelsområde är ett korrekt sådant eller ej.

2018-11-29

All bearbetning som resulterar i ett handelsområde, enligt SCB:s definition, har därför accepterats som ett sådant. Det är därför möjligt att områden som av andra uppfattas som handelsområden saknas i SCB:s statistik. Även det motsatta kan förekomma.

Ovanstående beskrivs ytterligare i produktens kvalitetsdeklaration.

2.7.2 Skattningsförfarande för målstorheter

Arealer

Arealuppgifterna har beräknats av SCB i GIS-miljö. Areaberäkning har gjorts med sfärisk metod (SphericalArea(obj, "hectare")).

Landareal = totalareal - Vattenareal

Vid fördelning av arealer på läns- och kommunnivå har fördelning gjorts med hjälp av digitala gränser för kommuner och län, med en noggrannhet som motsvarar skala 1:10 000.

Antal per kommun

Ett fåtal handelsområden sträcker sig över kommungräns. Vid redovisning av målstorheten *Antal per kommun* redovisas objekten som ett område i varje kommun. Inga områden korsar länsgräns, varför antal per län kan summeras upp till riksnivå utan justeringar.

Exempel:

```
Select KOMMUNKOD, Count(*) from Ho2015_Swe99TM group by  
KOMMUNKOD into Selection
```

Antal anställda och arbetsställen

Statistik över antal arbetsställen och anställda inom detaljhandel är beroende av företagsregistrets kvalitet på uppgifter över branschkodning (SNI), arbetsställens adresser och antal anställda per arbetsställe. Summering av uppgifter per handelsområden har gjorts med s.k. point-in-polygon-metod, där uppgifter från företagsregistret summeras, när de är belägna inom ett handelsområdes gränser.

Antal anställda redovisas avrundat till jämna 50-tal, bland annat med anledning av osäkerhet i datakvalitet.

Statistik per tätort

Tätorter är en egen regional indelning av statistiken. SCB:s egen avgränsning och klassificering av tätorter har använts. Den tas fram i en egen undersökning och innebär i sig en skattning av vad som kan antas vara tätortsmark. Mer information om undersökningen tätorter finns på webbsidan www.scb.se/MI0810.

Befolkningens avstånd till handelsområden

Befolkningens avstånd till handelsområden har skattats utifrån fågelavstånd, från den adresspunkt där befolkningen är folkbokförd

2018-11-29

till handelsområdets yttre gräns. Hänsyn har inte tagits till vägvstånd och barriärer mellan befolkning och handelsområde.

2.7.3 Skattningsförfarande för tillförlitlighet

Osäkerhetsmått har inte beräknats i siffror. Dokumentation av osäkerhet finns istället i textformat i statistikens kvalitetsdeklaration, tillgänglig på www.scb.se/MI0804. Enligt den anses statistikens tillförlitlighet vara acceptabel. Den osäkerhetskälla som mest påverkar statistikens tillförlitlighet är brister i de register som ligger till grund för skapandet av handelsområdena. Det handlar både om objekt som helt saknas och att objekt som har fel värden. De vanligast förekommande felen rör adresser och SNI-kodning i företagsregistret. Det förekommer även att byggnader i Lantmäteriets fastighetskarta saknar geometrier eller är felklassade.

2.7.4 Röjandekontroll

SCB:s definition av handelsområden innebär i sig en röjandekontroll, eftersom inga områden redovisar uppgifter om färre arbetsställen än fyra. Antal anställda redovisas avrundat till jämna 50-tal, bland annat med anledning av röjanderisk.

3 Genomförande

SCB:s beräkning av statistik har huvudsakligen gjorts i GIS-programvaran MapInfo Pro, version 16.0 (64 bit). Beräkning av befolkningens medelavstånd har gjorts i ArcMap, version 10.3.1, i Esri shape-filer. Beräkning av andelar och andra mindre beräkningar har gjorts i Excel, version 2016

3.1 Kvantitativ information

Antalet handelsområden i undersökningen är 560, avseende referenstiden 2015-12-31. Antalet arbetsställen inom detaljhandel, belägna i handelsområden summerar till 16 709 stycken. Antalet anställda, kopplade till dessa arbetsställen, summerar till cirka 152 050 personer. Ungefär 95 procent av arbetsställen relevanta för denna undersökning, var koordinatsatta i företagsregistret.

3.2 Avvikelser från undersökningsdesignen

Statistiken stämmer väl överens med den tabellplan som upprättades innan produktionens start.